

NAPOLEONS NALATENSCHAP

Napoleons nalatenschap

Sporen in de Nederlandse samenleving

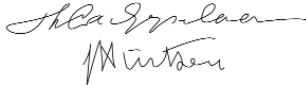
Onder redactie van Lotte Jensen

2020
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij subsidies van:

De Gijselaar-Hintzenfonds

Stichting De Gijselaar-Hintzenfonds

J.E. Jurriaanse Stichting

dr. Hendrik Mullerfonds

Copyright © 2020 de afzonderlijke auteurs

Copyright samenstelling, inleiding en redactie © 2020 Lotte Jensen

Copyright woord vooraf © 2020 Patrick M.A. Buch

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagillustratie M.I. van Bree, De intocht van Napoleon in Amsterdam,

9 oktober 1811, Amsterdam Museum

Foto redacteur Babet Hogervorst

Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 031 0981 7

NUR 680

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Inhoud

Woord vooraf

Patrick M.A. Buch 9

Inleiding

Lotte Jensen 11

MATERIËLE SPOREN

1 *Napoleons bliksembezoek aan Zeeland 1810. De ontmoeting met een omstreden predikant*

Patrick M.A. Buch 21

2 *Napoleon was hier. De fysieke sporen van de keizer na zijn bezoek aan Nederland in 1811*

Roy de Beunje en Anja Krabben 32

3 *Johannes Horn. De Nederlandse koetsier van Napoleon*

Elsbeth Kwant 46

4 *Van de toren van Bavel tot de Weesperpoort. De optische telegraaf van Chappe in de Hollandse departementen, 1811-1813*

Jos Gabriëls 58

KUNST EN CULTUUR

- 5 *Napoleontische sporen in de wereld van de kunsten*
John Sillevius 73
- 6 *Invloeden van het napoleontische Frankrijk op het Nederlandse interieur*
Johan R. ter Molen 85
- 7 *Van duivel tot idool. Het Napoleonbeeld in de negentiende eeuw*
Rick Honings 105
- 8 *Gered uit de klauwen van een tiran. Napoleon in kinder- en jeugdboeken*
Lotte Jensen 123

INFRASTRUCTUUR, RECHT EN NATIEVORMING

- 9 *Het grondbeginsel van het Franse Keizerrijk. Handelspolitiek als oorlogsstrategie: Napoleons continentaal stelsel en de gevolgen voor Nederland*
Johan Joor 139
- 10 *Natievorming in de napoleontische tijd*
Bart Verheijen 152
- 11 *De invloed van Napoleon op het Nederlandse recht*
Barend Jan van Spaendonck 164
- 12 *Napoleontisch waterstaatsbestuur: praktijk en erfenis*
Toon Bosch 175
- 13 *Nederlandse vorsten in tijden van rampspoed sinds Lodewijk Napoleon*
Fons Meijer 188

LEGER EN VEILIGHEID

14 *Van 'terreur' naar 'nationale veiligheid'. De tweezijdige erfenis van Napoleon*

Beatrice de Graaf 203

15 *In de schaduw van de Grande Armée*

Ben Schoenmaker 215

16 *Van biddag tot Waterloodag. De herinnering aan de Slag bij Waterloo en de geest van Napoleon in het leger*

Louis Ph. Sloos 226

Noten 239

Verantwoording illustraties 261

Personalia 263

Personenregister 267

Woord vooraf

De schattingen over hoeveel boeken over Napoleon zijn verschenen, lopen nogal uiteen, maar een aantal van 300.000 is zeer aanneemelijk. Zeker is dat sinds zijn dood gemiddeld nog elke dag ergens op de wereld een publicatie over Napoleon verschijnt. Dan rijst de vraag: wie was deze man dat hij generatie na generatie blijft fascineren?

Het beeld dat over Napoleon bestaat, is de laatste decennia gekanteld. Terwijl in de twintigste eeuw schrijvers als Emil Ludwig (1881-1948) en Jacques Presser (1899-1970) de neiging hadden Napoleon als een karikatuur of tiran neer te zetten, zie je dat er vanaf het eind van de vorige eeuw een ander inzicht ontstaat. Onderzoekers lijken meer bereid de geschiedenis in een andere context te plaatsen, waarbij oorzaak en gevolg beter op elkaar worden afgestemd. Het eenzijdige beeld dat in de twintigste eeuw over Napoleon ontstond, is achteraf verklaarbaar. Dit tijdvak wordt gekenmerkt door twee kort op elkaar volgende wereldoorlogen en daarmee lijkt de bereidheid een objectief beeld te schetsen van heersers in het algemeen gering.

De Amerikaanse historicus J. David Markham (°1945) heeft in onze eeuw een piketpaaltje geslagen door aanneemelijk te maken dat Napoleon slechts één oorlog zelf is begonnen. Tot alle andere oorlogen werd hij gedwongen of uitgedaagd. Die ene oorlog waar Markham op doelt, is de fatale veldtocht naar Rusland van 1812. Dat was een emotionele beslissing van Napoleon, die vond dat zijn

vermeende vriend, tsaar Alexander I, hem had verraden en een lesje moest worden geleerd.

De mens achter Napoleon krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Begrijpelijk, want we zijn nog altijd op zoek naar het antwoord op de vraag: wie was deze man en hoe kon hij zo ver komen? Wat Napoleon interessant maakt, is dat hij voor zijn tijd opvallend moderne inzichten had, feilloos aanvoelde hoe je de macht kunt grijpen en vooral hoe je macht vorm moet geven. Hij wist een balans aan te brengen tussen de noodzakelijke mystiek rond zijn persoon om als monarch te functioneren en gelijktijdig als mens tussen het volk te staan. Dat Napoleon daarbij op zeker moment de realiteit uit het oog verliest, wordt gaandeweg steeds duidelijker. In 1802 haalt Napoleon de Italiaanse beeldhouwer Antonio Canova (1757-1822) naar Parijs en geeft deze de opdracht hem een ander uiterlijk te geven. Canova neemt keizer Augustus als voorbeeld en vanaf dat moment wordt Napoleon met een klassiek Romeins uiterlijk afgebeeld en herkennen zelfs zijn eigen generaals hem niet meer op afbeeldingen.

Eén persoon in het leven van Napoleon mag niet onvermeld blijven: Joséphine de Beauharnais. De rol die zij in het leven van Napoleon heeft gespeeld, is van groot belang geweest. Toen zij de sjofele, maar eerezuchtige generaal op 20 mei 1795 voor het eerst ontmoette, moet zij hebben voorzien dat deze man tot grote hoogte kon stijgen. Ze verlangde terug naar de status die ze na de revolutie was verloren. Zij hielp Napoleon aan de juiste contacten binnen de 'Parijse upper class' en zo leken deze twee mensen tot elkaar veroordeeld.

Patrick M.A. Buch

Inleiding

LOTTE JENSEN

Op 18 juni 2015 trekken meer dan 60.000 bezoekers naar Waterloo in België om getuige te zijn van een historisch moment. Die avond wordt een re-enactment opgevoerd van de slag die tweehonderd jaar eerder de ondergang van Napoleon inluidde. Aan het naspelelen doen maar liefst 6226 personen en 360 paarden mee.

Overdag is het dringen geblazen bij de kampementen, want iedereen wil foto's maken van de soldaten in hun blinkende uniformen. Bij het verblijf van Napoleon is er geen doorkomen aan: honderden enthousiaste fans proberen een selfie met de hoofdrolspeler te maken. Wanneer Napoleon Bonaparte – althans: de acteur die hem speelt – op zijn paard in de richting van het slagveld draaft, juicht de massa hem toe: 'Vive l'empereur! Vive l'empereur!' Wie niet beter wist, zou denken dat Napoleon de overwinnaar was van de historische veldslag.

Het is een merkwaardige omkering van de geschiedenis: de menigte bejubelt de man die zijn grootste nederlaag bij Waterloo leed en die verantwoordelijk was voor de dood van honderdduizenden mensen. Toch past deze verering van Napoleon in een lange traditie. Tijdens zijn leven zagen velen de veldheer als de redder van Europa. Schrijvers als Goethe, Byron en Stendhal staken hun bewondering voor de Franse veldheer niet onder stoelen of banken. Na de dood van Napoleon in 1821 zou zijn reputatie zelfs mythische proporties aannemen. Toen zijn stoffelijk overschot vanuit zijn ballingsoord Sint-Helena naar Parijs werd overgebracht, ston-

Omslag van het programma van de tweehonderdjarige herdenking van de Slag bij Waterloo (2015).

den overal mensen langs de kade om te vieren dat de keizer weer terug was. Zijn intocht had het karakter van een nationaal feest en vormde het startschot van een Napoleoncultus die tot op de dag van vandaag voortleeft.¹

De napoleontische periode

Hoewel Napoleon in 1821 stierf, leeft hij voort in boeken, films en theatervoorstellingen. Over de hele wereld bestaan Napoleongesellschaften en verzamelaars die bereid zijn grote bedragen voor memorabilia neer te tellen. Het zou de keizer zelf trouwens niet verbaasd hebben, want hij werkte obsessief aan zijn eigen onsterfelijkheid. Volgens zijn privésecretaris was Napoleon dagelijks bezig met de vraag hoe de geschiedenis over hem zou oordelen. De mening van het nageslacht was volgens hem bepalend voor de

‘onsterfelijkheid van de ziel’ en dus was het zaak zoveel mogelijk sporen na te laten.²

Dat is hem gelukt, want tal van zaken uit de moderne Nederlandse samenleving hebben een napoleontische oorsprong of werden door Napoleon geëffectueerd. Hij nam bijvoorbeeld het metrieke stelsel in gebruik en zorgde ervoor dat de burgerlijke stand werd ingevoerd. Zijn beleid had ook grote gevolgen voor het staatsbestel, het onderwijs en de rechtspraak. Zo voerde hij de Code Napoléon in, waarmee de rechtspraak werd gecentraliseerd. Ook de scheiding tussen kerk en staat werd vastgelegd. Het wetboek had grote invloed in alle Europese landen, omdat Napoleon het overal in zijn keizerrijk doorvoerde.

Napoleons nalatenschap brengt de Nederlandse erfenis van de Franse keizer in al zijn verscheidenheid in beeld, zowel de geestelijke als fysieke kanten daarvan. Denk bijvoorbeeld aan de vele materiële objecten – monumenten, kunstvoorwerpen, schilderijen en boeken – die aan hem herinneren. Ook de monarchale traditie, die zich na 1815 ontwikkelde, is geworteld in de napoleontische periode. Volgens een gevleugelde uitspraak legde Willem I zich te ruste in het bed van Lodewijk Napoleon.³ De Oranjevorsten en -vorstinnen spiegelde zich in meerdere opzichten aan deze eerste koning van Nederland. Het is niet overdreven om te stellen dat de Franse keizer het huidige Nederland heeft gevormd.

De napoleontische tijd, bakermat van veel latere ontwikkelingen, duurde in Nederland van 1806 tot 1813. De Franse invloed deed zich echter al in de jaren daarvoor gelden. Toen Napoleon in 1799 in Frankrijk de macht greep, had dit grote gevolgen voor Nederland. In 1801 vestigde hij in de Bataafse Republiek een ‘Staatsbewind’: voortaan zou een twaalfkoppig bestuur het land regeren. Nadat hij zichzelf in 1804 tot keizer had uitgeroepen verstevigde Napoleon zijn greep nog verder. In tal van Europese landen plaatste hij familieleden op de troon. Aanvankelijk benoemde hij Rutger Jan Schimmelpenninck als raadpensionaris van Nederland, maar al snel besloot hij hem te verruilen voor zijn broer, Lodewijk Napoleon. Op 5 juni 1806 besteeg die de troon van het Koninkrijk Holland. Diens benoeming markeerde een belangrijke verandering in de Nederlandse geschiedenis: na meer dan twee eeuwen

een republiek te zijn geweest, werd het land nu officieel een koninkrijk, en wel onder Frans gezag.

De regering van Lodewijk Napoleon kende twee gezichten. Aan de ene kant wilde hij de Nederlandse zelfstandigheid bewaren en presenteerde hij zichzelf als een zorgzame vader van het volk. Hij bevorderde het culturele en intellectuele leven door subsidies te verlenen aan het nationale toneel en door de Koninklijke Bibliotheek en het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten op te richten. Hij beoogde de nationale nijverheid te stimuleren door tentoonstellingen te organiseren en investeerde in de nationale gezondheid door inentingen aan te moedigen en de hygiëne te verbeteren. Ook toonde hij zich begaan met de inwoners van zijn rijk bij grote rampen, zoals de buskruitramp van 1807 in Leiden. Tegenstellingen tussen gelovigen probeerde hij te overbruggen door katholieken en protestanten gelijke rechten te geven.⁴

Aan de andere kant moest Lodewijk Napoleon op gezag van zijn broer veel impopulaire maatregelen invoeren, zoals het heffen van hoge belastingen en het handhaven van de handelsblokkade met Engeland. Ook deed Napoleon een voortdurend beroep op hem om manschappen te rekruteren. Dat leidde tot veel onrust en protest in het land. In juli 1809 ontstond bijvoorbeeld veel ophef over het oproepen van weesjongens voor de militaire dienst.⁵ Lodewijk Napoleon boette bovendien in aan populariteit, omdat hij een grote hang naar luxe vertoonde en tonnen uitgaf aan de verbouwing van koninklijke paleizen, terwijl het overgrote deel van de bevolking straatarm was. De radicale schrijfster Maria Aletta Hulshoff publiceerde verschillende pamfletten waarin ze fel van leer trok tegen de overheersing door 'een vreemdeling', die 's Lands schatskist' leegroofde.⁶

Beide Bonapartes hadden tegengestelde ideeën over hoe Nederland bestuurd moest worden. De verhouding tussen beide broers verslechterde dusdanig dat Napoleon zijn broer dwong om af te treden. Op 9 juli 1810 werd het Koninkrijk Holland ingelijfd bij Frankrijk en brak een nieuwe fase aan. Deze periode, die tot november 1813 duurde, bracht het land aan de rand van de afgrond. Armoede en uitputting teisterden de bevolking. Een tijdgenoot

De dood van Napoleon, 5 mei 1821 (anonieme maker).

omschreef de algehele malaise in een treffende metafoor: ‘Holland was slechts het uitvloeisel der Fransche rivieren, een stuk afgespoelde Fransche modder’.⁷

De vreugde was dan ook groot toen Napoleon een zware nederlaag leed bij de Volkerenslag te Leipzig in oktober 1813. Een maand later begon de bevrijding van de Fransen in Nederland. Met de terugkeer van prins Willem Frederik, zoon van stadhouder Willem v, en diens proclamatie tot koning anderhalf jaar later, volgde een nieuwe episode. Bij het Congres van Wenen werden de grenzen van Europa opnieuw vastgesteld en kreeg het nieuwe koninkrijk onder Willem I, dat ook het huidige België en Luxemburg omvatte, een officiële status. De definitieve ondergang van Napoleon bij Waterloo leidde tot een golf van vaderlandsliefde en steun aan het Oranjestad, waarvoor de keizer eveneens (onbedoeld) de fundamenten had gelegd.⁸

Nalatenschap

Hoewel de napoleontische periode maar kort duurde, was de invloed op de Nederlandse samenleving groot. Het land was omgevormd tot een monarchie en werd geleid door een koning die in een mum van tijd tal van veranderingen doorvoerde. Vanuit Parijs kwamen eveneens allerlei verordeningen, die de organisatie van de samenleving ingrijpend veranderden. Over deze en de vele andere overblijfselen van het napoleontische regime laten de auteurs van dit boek hun licht schijnen: van fysieke overblijfselen in het landschap tot de nationale veiligheid vandaag de dag.

De bijdragen in *Napoleons nalatenschap* zijn gegroepeerd rond vier thema's. In het eerste deel staan objecten uit het napoleontische tijdvak centraal. Zo gaf Napoleon tijdens zijn verschillende bezoeken aan Nederland verschillende geschenken weg.⁹ De meeste daarvan zijn verloren gegaan, maar enkele bijzondere voorwerpen zijn nog wel overgeleverd, zoals een zilveren eetbestek en een zakhorloge. Een ander uniek object is de koets van Napoleon, die na diens nederlaag een heuse attractie werd op een tentoonstelling in Londen. Er is een verrassende Nederlandse connectie, want de koetsier die hem tien jaar lang rondreed was een Nederlander: Johannes van Horn uit Bergen op Zoom. Zijn levensverhaal wordt in dit boek voor het eerst uit de doeken gedaan. Van een geheel andere orde is de optische telegraaf ofwel semafoor: dit communicatiemiddel, waarmee berichten in de vorm van visuele signalen van de ene naar de andere post werden geseind, deed hier zijn intrede tijdens het napoleontische bewind. Na de val van Napoleon raakte het snel in onbruik; het object heeft nu vooral museale waarde.

Het tweede deel gaat over de culturele erfenis van Napoleon. Die is in allerlei domeinen zichtbaar: in de meubelkunst, literatuur, kunstnijverheid, architectuur en schilderkunst. Zo bevorderde Lodewijk Napoleon de empirestijl: met de overdadige toepassing van militaristische symbolen wilde hij zijn vorstelijke allure benadrukken. Niet voor niets is hij wel eens getypeerd als 'koning van het empire'.¹⁰ Hij stimuleerde de kunst door een groot Koninklijk Museum in Amsterdam te vestigen, waar schilderijen, tekeningen, beeldhouwkunst en andere zeldzaamheden werden getoond.

Ook het werk van levende Nederlandse meesters was er te zien. De koning probeerde zo de nationale eenheid te vergroten.¹¹ Behalve in de kunsten is Napoleon ook alomtegenwoordig in de Nederlandse literatuur. Veel auteurs beschouwden Napoleon aanvankelijk als een bloeddorstig monster, maar dat beeld kantelde in de loop van de negentiende eeuw. Multatuli, die Sint-Helena bezocht, had grote bewondering voor de keizer. Tegelijkertijd kwam vanaf 1880 de historische jeugdroman als genre op, waarin juist een negatief beeld van Napoleon werd geschetst. De Fransen waren de slechteriken, de Nederlanders de helden. Tot diep in de twintigste eeuw bekrachtigden kinder- en jeugdboekenschrijvers deze tegenstelling, waarmee ze hun vaderlandslievende, stichtelijke en Oranjegezinde boodschappen extra nadruk gaven.

Het derde deel richt zich op de eenwording van de staat op uiteenlopende terreinen als de handel, het recht en het waterstaatsbeheer. Onder Napoleon werd Nederland steeds meer tot een eenheidsstaat gesmeed. Dat blijkt niet alleen uit de invoering van de Code Napoléon, maar ook uit de centralisatie van het waterbeheer. De bindende rol van koning Lodewijk Napoleon kan daarbij niet overschat worden. In tijden van rampspoed toonde hij zijn betrokkenheid bij de bevolking door de slachtoffers te bezoeken en financiële compensatie in het vooruitzicht te stellen. Daarmee schiep hij een rolmodel voor volgende monarchen in Nederland, die zich bij watersnoden en andere catastrofes ook als een hoeder van de natie opstelden.

In het vierde en laatste deel wordt ingegaan op de napoleontische nalatenschap in termen van veiligheid en militaire tradities. Met Napoleon deed een nieuw begrip van nationale veiligheid zijn intrede: een van zijn concrete erfenissen was de herinvoering van centrale registratie en herkenningsspraktijken van personen. Ook veel militaire tradities hebben een napoleontische erfenis. Lange tijd werd Waterloodag bijvoorbeeld als een nationale feestdag gevierd. Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog ging deze traditie verloren; daarvoor kwamen een nationale herdenkingsdag (4 mei) en Bevrijdingsdag (5 mei) in de plaats.

In 2021 is het tweehonderd jaar geleden dat Napoleon overleed – een jubileum dat we niet onopgemerkt voorbij willen laten gaan.

*Napoleon trekt de Alpen over in mei 1800,
geschilderd door Jacques-Louis David.*

De auteurs van *Napoleons nalatenschap* laten zien hoe de Franse keizer voortleeft in de Nederlandse samenleving en waarom hij zich ook in Nederland onsterfelijk heeft gemaakt.

MATERIËLE SPOREN

Napoleons bliksembezoek aan Zeeland 1810

De ontmoeting met een omstreden predikant

PATRICK M.A. BUCH

Weinig Hollanders zullen op 10 mei 1810 hebben kunnen vermoeden dat ze op 9 juli zouden worden ingelijfd bij het Franse Keizerrijk. Holland was, sinds koning Lodewijk Napoleon aan de macht was, in betrekkelijk rustig vaarwater geweest. Althans, zo zullen de meesten dat hebben ervaren. Maar op bestuurlijk niveau was er tussen koning Lodewijk Napoleon en zijn broer, de Franse keizer, veel onenigheid. Dat leidde ertoe dat Lodewijk Napoleon in 1810 halsoverkop ons land moest verlaten.

Van 1806 tot 1810 was ons land onder Lodewijk Napoleon een koninkrijk en die periode is voor het verloop van de Nederlandse geschiedenis van groot belang geweest. Niet alleen bracht Lodewijk Napoleon ordening en structuur aan in het bestuur van ons land, maar hij drukte ook zijn stempel op de ontwikkeling van kunst, cultuur en wetenschap. Met zijn 'moderne' koningschap heeft hij de basis gelegd voor ons huidige koninkrijk. Tijdens zijn koningschap deed Lodewijk Napoleon er alles aan één met de Hollanders te worden en dat maakte hem geliefd. Lodewijk Napoleon zelf was een ongelukkig mens. Hij leed aan depressies, toebde met zijn gezondheid, verloor tijdens zijn verblijf in Holland zijn oudste zoon en overleefde uiteindelijk twee van zijn drie kinderen. Bovendien ging hij gebukt onder zijn ongelukkige en opgedrongen huwelijk met Napoleons stiefdochter Hortense de Beauharnais (1783-1837).¹

Lodewijk Napoleons plotselinge vertrek in 1810 kende nog een persoonlijk drama. Hij bevond zich in Paviljoen Welgelegen in Haarlem en wilde in de nacht van 2 op 3 juli 1810 via de zij-uitgang het paleis ongezien verlaten. Om bij zijn koets te kunnen komen, werd een plank over de sloot gelegd. De koning, die mank liep, verloor in het donker zijn evenwicht en viel in de sloot. Drijfnaat en onder de modder werd de koning in zijn koets gehesen, samen met zijn trouwe hondje Tiel. Niet veel later sprong Tiel uit de koets en werd hij onder de wielen van de koets vermorzeld.

Lodewijk Napoleon vluchtte naar Oostenrijk en nam de titel van 'Comte de Saint-Leu' aan. Hij begon met het schrijven van gedichten en een roman. In 1812 verscheen anoniem *Marie ou les peines de l'amour*, een brievenroman waarin hij Nederland en Frankrijk tegen elkaar afzet, maar waarin hij ook zijn liefde voor Holland en de Hollanders betuigt. In 1814 verscheen een gewijzigde en uitgebreide versie; nog altijd anoniem, maar met de aanduiding: 'Lausanne, de eerste juni 1814, L. de St. Leu', een subtiële verwijzing naar de schrijver ervan. Lodewijk Napoleon stierf op 67-jarige leeftijd op zaterdag 25 juli 1846 in Livorno (Italië) en ligt begraven in de Église Saint-Leu-la-Forêt ten noorden van Parijs.

Keizer op het strand

Wat voor weer het op donderdag 10 mei 1810 was en wie er op de hoogte waren van Napoleons bezoek aan het Zeeuwse Domburg, is niet bekend. Voor de inwoners van Domburg was Napoleons bezoek in elk geval een grote verrassing. Dat bleek toen in het kleine stadje plotseling rumoer ontstond toen enkele inwoners beweerden Napoleon op het strand gezien te hebben. In allerijl stroomde de bevolking toe om de keizer en zijn vrouw, de achttienjarige Marie Louise, in levenden lijve te kunnen aanschouwen. Wat de keizerin van ons land vond, weten we niet, maar tijdens het officiële bezoek dat zij met Napoleon een jaar later aan Holland bracht, liet ze duidelijk merken niet veel op te hebben met ons drassige en koude landje.

De reden dat Napoleon op het Domburgse strand stond, was

omdat hij met eigen ogen wilde zien hoe het gesteld was met onze kustverdediging. Een jaar eerder, op 29 juli 1809, was een deel van een bijna 40.000 man sterk Brits leger aan de noordzijde van Walcheren aan land gekomen met de bedoeling via Middelburg en Antwerpen in de richting van Parijs op te trekken. Als gevolg van deze Engelse invasie was een groot deel van Walcheren afgestaan aan Frankrijk en behoorde het niet meer tot het Koninkrijk Holland. Een legermacht, bestaande uit verschillende nationaliteiten, onder wie Denen, Spanjaarden, Ieren, Pruisen, Polen, Fransen en een handjevol Hollanders, hield toezicht op het Franse deel van Walcheren. Het Hollandse deel, met Middelburg en Veere, stond onder toezicht van een Hollands garnizoen van het vijfde Regiment Koninklijke troepen. Dat de invasie in 1809 voor de Engelsen jammerlijk afliep, kwam niet door een krijgshaftig militair optreden van Frans-Hollandse troepen. Onder de Engelse soldaten brak de 'Zeeuwse koorts' uit met als gevolg dat een groot deel van de troepenmacht ernstig ziek werd. Ruim vierduizend soldaten stierven en op 23 december 1809 trokken de Engelse troepen zich terug. Niet lang daarna, op 29 december, werd vanuit Frankrijk een proclamatie afgeroepen waarin generaal Jacques-Laurent Gilly (1769-1829) mededeelde dat heel Walcheren vanaf dat moment deel uitmaakte van het Franse Keizerrijk.

Koning Lodewijk Napoleon kon in de ogen van zijn broer nog weinig goed doen. Hoewel hij had geholpen het Britse leger tot staan te brengen, bleef Napoleon hem verwijten maken en dreigde hem voortdurend van de troon te zetten en Holland bij Frankrijk in te lijven. Zo liet Lodewijk Napoleon oogluikend de handel met Engeland toe en hield hij zich niet aan het door Napoleon afgekondigde continentaal stelsel, de maatregel die handel met Groot-Brittannië verbood. Lodewijk Napoleon kwam ook op voor de Hollandse economie die te lijden had onder de vele oorlogen in Europa. Om die reden wilde hij niet nog meer jonge mannen offeren voor het leger van zijn broer en weigerde hij de uit Frankrijk opgelegde dienstplicht in ons land in te voeren.

Johannes Jacobus Story

Op het strand van Domburg inspecteert Napoleon de kustlijn. Mannen vouwen landkaarten uit en wijzen de keizer op zaken die van belang zijn, terwijl het toegestroomde publiek op afstand wordt gehouden door soldaten van de keizer. Onder hen bevindt zich ook predikant Johannes Jacobus Story, sinds 29 april 1804 predikant in Domburg.

Johannes Story, binnen de Domburgse gemeenschap bekend als iemand die niet op zijn mondje gevallen was, dringt zich tussen de menigte door naar voren en roept dat hij de keizerin wil begroeten. Story laat zich ontvallen dat hij de moedertaal van de keizer spreekt.² Het voorval trekt de aandacht van Napoleon en hij vraagt Story hem als tolk te assisteren. Nadat Napoleon de situatie op het strand heeft bekeken, trekt het gevolg naar de markt van Domburg, waar de keizer vraagt of hij een kopje water kan drinken. Dat wordt hem aangereikt in een kommetje van de familie Arentse, die aan de rand van de markt woont.

Er zou nog een andere reden geweest kunnen zijn waarom Johannes Story in Napoleons nabijheid wilde komen. Inmiddels was bekend dat Walcheren aan Frankrijk was afgestaan. Een gevolg daarvan was dat het traktement voor predikanten op Walcheren niet meer door het Koninkrijk Holland zou worden vergoed. Story moet op de hoogte zijn geweest dat zowel de kerkraad als het stadsbestuur had laten weten niet in staat te zijn het traktement te kunnen voldoen en waarschijnlijk wilde Story dit heikele punt onder de aandacht van Napoleon brengen. Dat het traktementsprobleem na Napoleons bezoek aan Domburg niet werd opgelost blijkt uit het feit dat veel predikanten op Walcheren jarenlang geen inkomen hebben ontvangen.

Een merkwaardig heerschap

Johannes Jacobus Story wordt op dinsdag 2 juli 1776 te Maasbommel geboren in een gezin van zes kinderen.³ Twee kinderen sterven kort na hun geboorte en Johannes groeit op met een broer en